

СТАВЛЕННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ ДО ГРОШЕЙ: ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ

Ірина ЗУБІАШВІЛІ

Інститут психології імені Г. С. Костюка

НАПН України,

mrs_ira@i.ua

Тетяна МЕЛЬНИЧУК

Інститут психології імені Г. С. Костюка

НАПН України,

mti_kiev@ukr.net

Гроші – феномен реальності, з яким людина постійно стикається в повсякденному житті і який є одним із значущих чинників, що визначають процес соціалізації особистості. Гроші впливають на формування характеру, ієрархію цінностей особистості, вибір професії і цілей в житті. У сучасному житті гроші включені в усі види соціальної взаємодії.

У сучасній психології дослідники вказують на інтерес до різних значень грошей, що виявляються в монетарних настановленнях і характеристиках, пов'язаних з грошима (культура, соціальне становище та інші). Основним поняттям у цьому аспекті є «ставлення» [4; 7].

Поняття «ставлення» є міждисциплінарним, воно досліджується в багатьох науках: економіці, філософії, соціології, психології. У вітчизняній психології поняття «ставлення» є одним з центральних, воно розроблялося Г. Андрєєвою, Б. Ломовим, В. М'ясищевим, К. Платоновим, А. Петровським та іншими вченими. Близькі поняття вивчалися Л. Божович, В. Ядовим [1; 2; 3].

Ставлення до грошей є важливим компонентом економічної свідомості соціальних груп і окремих людей, а гроші – це інструмент реального економічного управління ними.

Дослідження ставлення до грошей представляється актуальним і перспективним напрямом у розробці проблем економічної соціалізації особистості. Метою нашого дослідження було вивчення ставлення до грошей старшокласників із врахуванням гендерного аспекту.

Дослідження проводилося в закладах загальної середньої освіти міст Києва та Біла Церква. У загальну вибірку ввійшли 252 учні 10–11-их класів, з яких 135 – дівчата і 117 – юнаки.

Для вивчення ставлення старшокласників до грошей у нашому дослідженні використовувався багатофакторний опитувальник А. Фернама (Money Attitude Scale), адаптований О. Дейнека [1; 4; 5]. Розглянемо отримані результати нашого емпіричного дослідження щодо ставлення старшокласників до грошей (за гендерною ознакою). Аналіз результатів дослідження за гендерною ознакою показав свої особливості. У відповідях дівчат і юнаків було виявлено різницю у факторах.

У структурі ставлення до грошей у дівчат і юнаків переважає фактор «Тривожність» F1 (дисперсія складає 32,0 % та 33,0 % відповідно). Фактор

«Марнотратство» F4 пояснює 14,0 % та 12,0 % дисперсії відповідно у дівчат і юнаків.

Відмінності виявилися у розподілі решти факторів. У дівчат фактором F2 виступає фактор «Гроші – зло» (дисперсія 18,0 %), а у юнаків – «Ощадливість» (дисперсія 20,0 %). Фактором F3 у дівчат є «Заробіток» (дисперсія 15,0 %), а у юнаків – «Гроші – влада» (дисперсія 14,0 %). Фактором F5 у дівчат є «Гроші – влада» (дисперсія 11,0 %), а у юнаків – «Значимість грошей» (дисперсія 11,0 %).

Отже, у дівчат відсутній фактор «Ощадливість», проте виявився фактор «Заробіток». Це пояснюється тим, що дівчата, на думку науковців, проявляють тривожність через імпульсивну економічну поведінку (витрачання грошей, покупки). Але, як показало дослідження, вже розмірковують про заробіток.

Юнаки повністю не усвідомлюють цінності грошей (на це вказує фактор «Значимість грошей»), що співпадає з результатами, отриманими за методикою О. Фанталової. Таке ставлення до грошей пояснюється виникненням когнітивного дисонансу, причиною якого є залежність від економічних обставин. Юнаки намагаються зберегти самоповагу, заперечуючи значення грошей або приховуючи своє матеріальне становище від оточуючих. Про це свідчать твердження: «Я постійно турбуюсь про своє фінансове становище» (-0,56); «Час, який витрачено на заробляння грошей – втрачений час» (0,55); «Я вважаю доречним приховувати фінансові питання від родичів та друзів» (0,49).

Результати нашого дослідження дозволяють зробити такі висновки:

1. Тема грошей актуальна для старшокласників, хвилює їх, впливає на другі сфери життя.

2. Гроші, як економіко-психологічне явище, соціальне уявлення і вербалізований символ – суперечливі та багатолікі. Ставлення до них – явище складне і неоднозначне. Отримані п'ять факторів відображають суперечливе ставлення до грошей: досліджувані ототожнюють гроші зі злом і владою, відповідальне ставлення до грошей поєднується з марнотратством.

3. Ставлення до грошей старшокласників характеризується високою афективною напруженістю, у структурі цього ставлення виявлено відмінності за гендерною ознакою.

Високий рівень «грошової тривожності» вказує на те, що тема грошей у свідомості старшокласників пов'язана з психологічними проблемами і вимагає подальшого вивчення.

Література

1. Дейнека О. С. Экономическая психология в Российской политике переходного периода : дисс. ... докт. психол. наук : 19.00.12 / Санкт-петербургский государственный университет. Санкт-Петербург, 1999. 290 с.
2. Буренина С. Ю. Влияние денег на процессы социализации современных подростков : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. пед. наук : 13.00.01. Санкт-Петербург, 2000. 19 с.
3. Скринник З. Е. Гроші у вимірах комунікативних практик: соціокультурний аспект : монографія. Львів : ЛБІ НБУ, 2006. 335 с.
4. Фернам А., Аргайл М. Деньги. Психология денег и финансового поведения. Санкт-Петербург : Прайм-Евронанк, 2005. 352 с.
5. Furnham A. Adult's Perceptions of the Economic Socialization of Children. *Journal of Adolescence*. 1984. No. 7. P. 217–231.

6. Rubinstein C. Survey Report on Money. *Psychology today*. 1981. Vol. 5. P. 24–44.
7. Tang T. The development of short money ethic scale. *Personality and Individual Differences*. 1997. No. 19. P. 807–816.

ГЕНДЕРНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ ПІДЛІТКОВОГО ВІКУ: ФОРМИ ТА МЕТОДИ ВЗАЄМОДІЇ

Оксана ЖИЗНОМІРСЬКА

Тернопільський обласний комунальний інститут
післядипломної педагогічної освіти,
o.ya.oksana@ukr.net

У сучасних умовах питання гендерного розвитку особистості набуває актуальності в розрізі розбудови громадського суспільства, бо саме в культурі виробляється концепція жіночої та чоловічої психології. Зацікавлення гендерною проблематикою зумовлено тим, що категорія статі – одне з найважливіших історико-культурних і соціальних надбань людства; чинник статі спрацьовує як на найбільш ранніх, так і на найбільш пізніх періодах людського життя, вірніше становить постійну й стабільну характеристику онтогенетичної еволюції людства [5].

Підкреслюючи гендерну значущість, особистість підліткового віку намагається презентувати власне Я, створити Я-концепцію власного гатунку, визначитися у власній гендерній ідентичності, що спонукає її до зайняття позиції «Я-жінка», «Я-чоловік» тощо. Власне кажучи, підлітковий вік визначає подальший розвиток особистості, орієнтацію на справжні, реальні зразки, еталони «Я-жінки», «Я-чоловіка» у нових соціальних умовах, наповнення їх егалітарними цінностями, якими передбачено формування гендерної самосвідомості, Я-концепції, набуття гендерної ролі й ототожнення з нею, своєрідною єдністю гендерного самоусвідомлення та поведінки [4; 5].

Питання цілісного та адекватного розуміння гендерного становлення «Я» підлітків постійно знаходиться у центрі уваги науковців, які опікуються проблемами гендерного навчання та виховання сучасної учнівської молоді та зрілої особистості (О. Кікінежді, В. Кравець); конструювання гендеру (Т. Говорун, О. Кікінежді); гендерних ролей особистості (Л. Колберг, Д. Мартін); гендерного розвитку (Н. Городнова); соціальної поведінки (Г. Маккобі, Д. Юліан, К. Джеклін); гендерних схем (матриці) особистості (С. Бем); гендерної ідентичності (О. Кікінежді) та іншими.

Вищезазначені науковці, зокрема Т. Говорун та О. Кікінежді, у своїх працях зосереджують увагу на тому, що необхідно навчити вихованця керуватися певними демократичними нормативами в оцінці взаємин статей, це неможливо зробити лише шляхом механічного переадресування тієї чи іншої інформації гендерного характеру. Вона потребує особистісного переосмислення, перебудови з позиції ідентифікації «сократівського» аналізу сформованих переконань. Водночас відбувається і розвиток гендерних компетенцій педагогів та учнівської молоді як